

Scholtz Róbert

Előzetes beszámoló a Tiszadob, Ó-Kenéz lelőhelyen 2006–2007-ben végzett feltárásokról

2006. október 24.–november 21., valamint 2007. április 12.–június 15. között gátépítési földmunkákat megelőző régészeti feltárást végeztünk Tiszadob községtől 2,5 km-re É-ra, az ókenézi Andrassy vadászkastélytól K-re fekvő homokdombon.¹ A lelőhely a Tisza egykori kanyarulatából kiemelkedő dombhát D-i, lankás oldalán húzódik mintegy 200 m hosszan, 150 m szélességben K–Ny irányban (1. kép). Északon a Tisza, K-en akáccal kevert nyárfaerdő, D-en a Tiszadob–Tiszadada közti gát, Ny-on pedig a 2002-ben feltárt, s azóta kitermelt terület határolja.

Az elmúlt évtizedekben gyümölcsösként hasznosított területéről 2002-ben kerültek az első régészeti leletek a nyíregyházi Jósza András Múzeumba.² A gátépítés földmunkáit megelőző régészeti feltárás során a domb Ny-i és D-i részén egy újkőkori és egy Árpád-kori település maradványait – 143 objektumát – tárták fel.³ 2006–2007 során a kérdéses domb D-i és K-i részeit kutattuk. A kijelölt földnyerő terület dücskőzését követően munkagépekkel termeltettük le a humuszt, majd kézi erővel kezdtük meg az alacsonyabban fekvő agyagos, valamint a magasabban húzódó homokos altalajban jól látható régészeti jelenségek feltárását.

Az újkőkori település

A 28 022 m²-nyi területen négy korszak emlékeit, összesen 541 objektumot hoztunk napvilágra. A legtöbb objektum (373) az újkőkori alföldi vonaldíszes kerámia kultúra tiszadobi csoportjának hagyatékát tartalmazta. Az elsősorban élelem-, gabonátárolásra, majd az évek előrehaladtával szemetesgödörként használt, enyhén ívelt, vagy kihasasodó méhkas alakú gödröket a mindennapi élet használati tárgyainak töredékei mellett a kor emberének étrendjére utaló konyhai hulladék töltötte meg. A gödrök (320) a településen elszórva, gyakran egymásra ásva jelentkeztek. Sűrűsödést az ásatási terület középső és ÉNy-i részein figyeltünk meg. A lelőhely K-i és D-i, mélyebben fekvő részein több nagyméretű gödörkomplexumot tártunk fel. Ezek egy

Robert Scholtz

Preliminary report on the excavations conducted at Tiszadob, Ó-Kenéz in 2006–2007

Between October 24 and November 21, 2006 and April 12 and June 15, 2007, excavations were conducted on the sand hill E of the Andrassy Hunting Castle in Ó-Kenéz, 2.5 km N of Tiszadob village preceding earth movement at a dam construction.¹ The site can be found on the S mild slope of the hill ridge rising from the one-time meander of the Tisza. It extends in an E-W direction in a length of about 200 m and in a width of 150 m. (Fig. 1) It is bordered by the Tisza in the north, a mixed forest of acacia and poplar in the E, the dam between Tiszadob and Tiszadada in the S and the territory that had been unearthed in 2002, from where the earth has already been yielded.

The territory was occupied by orchards in the past decades. The first archaeological finds were taken to the Jósza András Museum in Nyíregyháza in 2002.² The remains, 143 features, of a Neolithic and an Árpadian period settlement were uncovered on the W and S sides of the hill preceding the earth works of the dam construction.³ In 2006–2007, the S and E parts of the hill were investigated. After the territory of the future earth yielding had been cleared and the humus had mechanically been removed, we started to manually uncover the archaeological features in the lower clayey and the higher sandy subsoil.

Neolithic settlement

The remains of four periods, in total 541 features were unearthed on a territory of 28 022 m². Most of the features (373) contained the finds of the Tiszadob group of the Neolithic Alföld Linear Pottery culture. The slightly arched or bulging beehive-shaped pits were primarily used for food storage and later as refuse pits and so they were filled in with the fragments of the objects of everyday use and kitchen refuse, from which the diet of the contemporary people can be reconstructed. The pits (320) were scattered all over the settlement and they were often dug into each other. Clusters could be observed in the central and the NW parts of the

1 Az ásatást Bocz Péterrel közösen vezettük. Munkatársaink voltak Almássy Katalin, Pintye Gábor régészek, Gábor Tamás, Kiss László rajzoló, Mester Andrea gyűjteménykezelő valamint Németh Andrea adatrögzítő. Az összesítő térképet Veszprémi László készítette.

2 A gyümölcsfák és a terület K-i felét borító akáccal kevert nyárfaerdő jótékony védelmének köszönhetően – mivel meggátolták az intenzív földmunkákat – az objektumok igen jó állapotban maradtak fenn.

3 ALMÁSSY–ISTVÁNOVITS 2004, 284.

1 The author and Péter Bocz together directed the excavation. Katalin Almássy, Gábor Pintye archaeologists, Tamás Gábor, László Kiss drawers, Andrea Mester store-room attendant and Andrea Németh data manager took part in the work. The map was made by László Veszprémi.

2 The features were preserved in an excellent condition owing to the beneficial protection of the fruit trees and the mixed forest of acacia and poplar in the E part of the territory, which hindered intensive earth work.

3 ALMÁSSY–ISTVÁNOVITS 2004, 284

része agyaggyerő funkcióval bírt. Feltételezhetően lakó-, vagy gazdasági építménynek határoztunk meg másfél tucat kemencével/kemencékkel ellátott, ovális illetve szabálytalan alakú objektumot. A későbbi beásások miatt legtöbbjük eredeti alakja már nem volt megfigyelhető. A település Ny-i részén egy nagyméretű, több helyen tagolt árok futott keresztül. Az 1,4–2,4 m széles, 56–82 cm mély ároknak védelmi, vagy a temetkezéseket elkerítő(?), esetleg vízelvezető szerepe lehetett (4. kép 2, 2a). A többrétegű, huzamosabb ideig használt település szerkezetéről, belső időrendjéről csak a leletek teljes feldolgozását követően alkothatunk majd képet.

Újkőkori leletanyag

A letelepült, földműveléssel és állattartással (juh, kecske) foglalkozó újkőkori családok élelmüket – a nagy mennyiségű kagylóhéj és állatcsont alapján – halászattal és vadászattal egészítették ki (4. kép 3.). Korong nélkül készített edényeiket gyakran festéssel, bekarcolt hullámvonalakkal, illetve szögletes meandermintákkal díszítették (5. kép 1–1a, 6. kép 5–6.). A kisebb vékony falú fazekak, tálak mellett a megtermelt gabonát nagyméretű hombárokban tárolták (4. kép 4.). Használati eszközeiket – kések, kaparók – kovából és a vélhetően Tokaj környékéről származó obszidiánból pattintották (6. kép 1–2.). A településen lelt díszített orsókarika pedig arról tanúskodik, hogy ruhákat már nem csak állatbőrökből készítették, hanem ismerték a szövés-fonás tudományát is. Ez utóbbi feltehetően a nők feladata lehetett. Ékszerkészletüket átfúrt állatcsigolyák és agyaggyöngyök alkották (6. kép 3.).

Újkőkori temetkezések

Az ásatási területen 22 emberi maradványt tartalmazó objektumot tártunk fel. Húsz temetkezést, egy koponyatöredéket (444. obj.) és egy állkapcsot (491.01. obj.) tartalmazó gödröt (4. kép 5.). A temetkezések a települést „megosztó” árkon belül, laza szerkezetű csoportosulásokat alkotva kerültek elő.⁴ A csontvázak többsége egy-egy nagyobb gödörkomplexumban, vagy 2–3 összeásott hulladékgödör egyikében feküdt. Különálló „sír-gödörben” 7 csontvázat találtunk (234., 315., 328., 428., 496., 510.01., 519., 523. obj.). „Ez utóbbi jelenség már arra utal, hogy a vonaldíszes telepeken is egyre inkább szükségessé vált az elhunytaknak a lakótértől való elkülönítése.”⁵ A sírgödrök alakja igen változatos volt. A kerekded, ovális, fejnél összeszűkülő típusok mellett többségüket a hosszúkás, lekerekített végű variánsok képviselték. A bolygatott síroknál a sírgödör eredeti alakját nem lehetett megállapítani.

excavation territory. A few larger pit complexes were uncovered in the E and S lower areas of the site. Certain of them were clay pits. Sixteen oval or irregular features that contained one or more ovens were conditionally identified as dwellings or economic buildings. The original shapes of most of these features could not be determined because of later disturbances. A large trench segmented at several places crossed the W part of the settlement. The 1,4–2,4 m broad and 56–82 cm deep trench could be a defence line or a trench enclosing the burials (?) or a draining trench. (Fig. 4,2, 2a) It will be only after the complex analysis of the finds that we can get a picture of the structure and inner chronology of the multi-layered settlement, which was used for a long period of time.

Neolithic find material

The settled Neolithic families, who dealt with cultivation and animal keeping (sheep and goat) completed their diet with fishing and hunting according to the large number of bivalve shells and animal bones. (Fig. 4,3) They often decorated their hand-moulded vessels with painting, incised wavy lines and angular meander patterns (Fig. 5,1–1a; Fig. 6,5–6). Beside the smaller thin-walled pots and bowls, the cereals were stored in large storage jars. (Fig. 4,4). They flaked their tools – knives and scrapers – from flint and obsidian probably procured from the region of Tokaj (Fig. 6,1–2). The decorated spindle whorl found at the site implies that they prepared their dresses not only from animal skin: they knew how to spin and weave. The latter one could be the task of women. Perforated animal vertebrae and clay beads composed their jewellery. (Fig. 6,3)

Neolithic burials

Twenty-two features with human remains were uncovered on the excavation territory. Twenty features were burials, one was a pit with a skull fragment (feature no. 444) and another pit contained a jaw (feature no. 491.01). (Fig. 4,5) The burials were found in loose clusters inside the trench that “divided” the settlement.⁴ The majority of the skeletons lay in a larger pit complex or in one of 2-3 pits dug into one another. Seven skeletons were found in independent “grave shafts” (features nos. 234, 315, 328, 428, 496, 510.01, 519, 523). “This latter phenomenon suggests that there appeared an increasing demand to separate the dead from the habitation area in the settlements of the Linear Pottery culture as well.”⁵ The shapes of the grave shafts were diverse: rounded and oval types, ones that narrowed at the head, although most of them were elongated and

4 Oravecz Hargita szerint az AVK temetkezések legkevesebb 2–3 sírból álló (családi?) tömörülést mutatnak (ORAVECZ 2001, 11.).

5 ORAVECZ 2001, 11.

4 According to Hargita Oravecz, the ALP burials show (family?) clusters of at least 2–3 graves. (ORAVECZ 2001, 11)

5 ORAVECZ 2001, 11

A csontvázak tájolása kisebb-nagyobb eltéréssel DK-ÉNy irányú volt.⁶ A halottakat bal oldalra fektetve, zsugorított testhelyzetben temették el. Lábaikat térdben behajlították, karjaikat a test mellett nyújtva (519. obj.), könyökben behajlítva a medencéjükre (315. obj.), vagy az arcuk elé fektették (234., 423.03., 464.01., 478.01., 493.01. obj.). Három alkalommal figyeltünk meg a „korszakban általánosan elterjedt zsugorítástól” eltérő temetkezési formát. A 328. objektum – feltehetően nő – csontváza arccal a sírgödör alja felé fordítva feküdt (5. kép 2.). A 441. és az 519. objektumokban lelt csontvázak a hátukon nyugodtak (5. kép 3.). A fektetésben megfigyelhető különbségek ellenére tájolásuk a többi csontvázhoz hasonlóan DK-ÉNy volt. A sekély sírokat több esetben roncsolták a gépek. Utóbbi esetekben nem tudtuk megállapítani, hogy a hiányzó testrészeket – koponya, alsó, felső végtagok – eredetileg sem helyezték a sírba, vagy a talajgyalu vitte el (5. kép 4.).

A tiszadobi közösség temetkezési rítusa egységesnek mutatkozik, a település majdnem minden lakója esetében ugyanazok a szokások érvényesültek. Kivételt a viseleti maradványokban és a mellékletadási szokásokban figyelhettünk meg. A csontvázak mellett kézzel formált, díszített edényeket, pattintott kőeszközöket – obszidiánpengéket (472., 478.01., 496. obj.) – találtunk.⁷ Három alkalommal sikerült testfestésre utaló nyomokat megfigyelnünk. Két sírban a csontváz végtagjain (315., 472. obj.), míg egy sírnál a halott koponyáján maradtak fenn okkernyomok (604. obj.).

Kiemelkedő jelentőségűnek tartjuk a 472. sz. objektumban, bal oldalán zsugorított testhelyzetben fekvő férfi temetkezését. Az objektum aljába ásott ovális gödörben, fejjel DK-nek tájolt férfi behajlított bal karja mellett egy mészkőbuzogányt és egy okkerrel teli, kézzel készített, bekarcolt vonalmintákkal díszített edényt találtunk. A sírból több edény töredéke, valamint néhány obszidiánpattinték került még elő (5. kép 5., 6. kép 4.).⁸ Vélhetően nem tévedünk nagyot, ha e „hatalmi jelvénynyel” ellátott férfin a közösség egykori vezetőjét, vagy a társadalom egyik magas rangú személyét látjuk.⁹

Rézkori településnyomok

A nagyállattartó rézkori pásztorok emlékeit a terület ÉK-i sarkánál tártuk fel (198., 199., 205. obj.). Az ívelt oldalú, teknős aljú, sekély gödrök az égett szarvasmarhacsontok mellett a korszak jellegzetes edényeinek: korong nélkül készített ún. tejesköcsög alakú edények és áttört talpcső-

rounded at the ends. The shapes of the shafts could not be determined at the disturbed graves.

The skeletons had a SE–NW orientation with smaller divergences.⁶ The dead were crouched on the left side. The legs were bent at the knees, the arms were extended along the body (feature no. 519) or bent at the elbow with the hands on the pelvis (feature no. 315) or pulled up in front of the face (features nos. 234, 423.03, 464.01, 478.01, 493.01). Burial methods different from the “common crouched burials of the period” were observed in three cases. The skeleton of probably a female lay in the shaft with the face downwards. (Fig. 5,2) The skeletons found in features nos. 441 and 519 were laid on the back. (Fig. 5,3) Despite the different positions, they also had a SE–NW orientation. The shallow graves were often disturbed by the machines. In these cases we cannot tell if the missing body parts (skull, lower or upper limbs) were never placed in the graves or the bulldozer displaced them. (Fig. 5,4)

The burial rite of the Tiszadob community appeared to be uniform: the same customs were applied at nearly every inhabitant of the village. The only exception can be observed in the articles of wear and the grave furniture. Hand-made, decorated vessels and flaked stone tools – obsidian blades (features nos. 472, 478.01, 496) – were found beside the dead.⁷ In three cases, we could observe traces of body painting. In two graves, they were on the extremities of the skeleton (features nos. 315 and 472), while in a third case, ochre traces were preserved on the skull (feature no. 604).

The burial of a man laid on the left side in a crouched position in feature no. 472 is of an eminent importance. A limestone mace and a hand-made vessel decorated with incised lines and filled in with ochre were found in an oval pit dug into the bottom of the feature beside the bent left arm of the man lying with the head in the SE. The grave also contained the shards of a few more vessels and a few obsidian chips. (Fig. 5,5; Fig. 6,4)⁸ We may be right supposing that the man buried with “power symbols” was the leader of the community or a high-ranked personality of the contemporary society.⁹

Copper Age settlement traces

The remains of the large animal keeping Copper Age herdsmen was uncovered at the NE corner of the territory (features nos. 198, 199 and 205). The shallow pits of arched sides and trough-shaped bottoms contained the characteristic hand-made so-called milk-jars and

6 A 251.01., 422., 424.01., 455. és 474. objektumoknál a csontváz bolygatottsága miatt a tájolás irányát nem lehetett megállapítani.

7 A pattintott kőeszközök igen ritka mellékletnek számítanak az AVK temetkezésekben. (ORAVECZ 2001, 11–12.)

8 Két, településobjektumban eltemetett újkőkori csontvázat tártak fel a közeli Tiszadob, Reje lelőhelyen (VIRAG-ASTALOŞ 2006, 327–328.).

9 SCHOLTZ 2007, 18.

6 The orientation could not be determined at the disturbed features nos. 251.01, 422, 424.01, 455 and 474.

7 Flaked stone tools rarely occur in the burials of the ALP culture (ORAVECZ 2001, 11–12).

8 Two Neolithic skeletons were uncovered in settlement features at the nearby Tiszadob, Reje site (VIRAG-ASTALOŞ 2006, 327–328).

9 SCHOLTZ 2007, 18

ves tálak töredékeit tartalmazták. A rézkort követő évezredek alatt területünk – a régészeti leletek hiányából ítélve – lakatlan lehetett. Újabb földművelő közösségek csak a Krisztus születését követő 8–9. század körül települtek meg.¹⁰

Késő népvándorlás kori településrészlet

A 14 lakóépületből, 9 gödörből, 2 szabadtéri kemencéből, egy árokból és egy(?) kútból álló településrészlet a domb K-i felén, a nyárfások lábánál, illetve a 2007. évi ásási terület DNy-i részén helyezkedett el (1. kép). Településobjektumaik a környezetből kiemelkedő dombháton 4 kisebb „települési göcot” alkottak. E porták 3–3 épületből, és a hozzájuk csatlakozó gödrökből álltak. A lakóházak átlag 15–25 m² alapterületű, egysejtes, félig földbe mélyített, négyszögletes építmények voltak. Padlójukat ledöngölték, felmenő falaikat agyagból tapasztották. A portákat egymástól elhatároló árkokat, vagy földfelszíni sövénykerítések utaló nyomokat nem találtunk.

A tetőt tartó oszlopokat jelző cölöplyukak elhelyezkedése alapján 4 háztípust különböztettünk meg. Cölöplyuk nélküli (7. kép 1–2.), 2 cölöpös (7. kép 3.), 4 cölöpös (7. kép 4.), valamint négynél több cölöppel bíró házat (256. obj.). A bolygatott házakat egyik csoportba sem lehetett besorolni.¹¹

Az épületekben feltehetően egy-egy kiscsalád lakott. A különféle kásákból és főzelékekből álló ételeiket kézzel formált fazekakban, kőből rakott kemencékben főzték. E kemencék a házak ÉK-i (184., 196., 200., 201., 261. obj.), ÉNy-i (178., 193., 295., 302., 348. obj.), illetve DK-i sarka előtt álltak (253., 256. obj.). Tűzterüknek általában csak a fenéke égett át, az ezt borító vékony faszenes hamus rétegen legtöbbször egy kupac kő feküdt (7. kép 3a, 4a–b). E jelenségeket a kutatás „parázstartó tűzhelyek” maradványainak tartja.¹²

E korszakra keltezzük a terület D-i részén kiásott két szabadtéri kenyérsütő-kemencét (509–510., 570. obj.) (8. kép 3–4.), valamint a település Ny-i, vízjárta részén jelentkező fával bélelt kút (171. obj.) (8. kép 6–6a.). A kút elkorhadt faszerkezetének lenyomatára kb. 2 m mélységben találtunk rá. A téglalap alakú folt sarkain függőlegesen álló cölöpök nyomait figyeltük meg, melyek feltehetően deszkákkal lehettek „összekötve”. A feltörő talajvíz miatt a kút alját nem sikerült feltárunk.

Késő népvándorlás kori leletanyag

A tiszadobi teleprészlet viszonylag szegényes leletanyaggal rendelkezik. Egy vaskés, kerámia, némi állatcsont és

hollow-pedestalled bowls of the period beside burnt cattle bones. The territory was probably uninhabited for millennia after the Copper Age according to the lack archaeological finds. The next cultivating communities settled only around the 8th–9th centuries AD.¹⁰

Late Migration Period settlement fragment

The settlement fragment consisting of 14 dwellings, 9 pits, 2 outdoor ovens, a trench and a (?) well was found at the end of the poplar forest in the E part of the hill and in the SW part of the excavation territory of 2007. (Fig. 1) The settlement features formed 4 smaller clusters on the hill ridges. These clusters consisted of 3 buildings and the adjoining pits. The dwellings were quadrangular single-roomed semi-subterranean constructions on an average ground surface of 15–25 m². The floor was rammed and the walls were daubed with clay. No traces of trenches or over-ground wattle fences could be detected between the clusters.

According to the holes of the posts that supported the roof, 4 house types could be differentiated. Houses without postholes (Fig. 7,1–2), ones with 2 posts (Fig. 7,3), ones with 4 posts (Fig. 7,4) and ones with more than 4 posts (feature no. 256). The disturbed houses could not be affiliated with any of the groups.¹¹

Probably a nuclear family lived in a house. They cooked their food of mush and vegetables in hand-made pots on stone ovens. The oven stood in the NE (features nos. 184, 196, 200, 201 and 261), the NW (features nos. 178, 193, 295, 302 and 348) or the SE corner of the house (features nos. 253 and 256). It was usually only the bottom of the firing space that got burnt, and mostly a heap of stone lay on top of the thin layer of ash and charcoal that covered it. (Fig. 7,3a; 4a–b) These phenomena are regarded in the archaeological literature as the remains of “charcoal hearths”.¹²

The two outdoor baker’s ovens uncovered in the S part of the territory can be dated from the same period (features nos. 509–510., 570) (Fig. 8,3–4) similarly to the carpentry well in the W waterlogged part of the settlement (feature no. 171. (Fig. 8,6–6a) The imprint of the decayed wooden structure of the well was found in the depth of 2 m. The traces of vertical posts were observed at the corners of the oblong-shaped discolouration, and the posts were probably linked with planks. The bottom of the well could not be uncovered because of the seeping water.

10 Késő népvándorlás kori településrészleteket a környéken Tiszavasvári határában (Királytelki út/Rókalyuk, Wienerberger) tártak fel (NAGY 2007, 303.).

11 A cölöplyukak elhelyezkedése alapján a bolygatott épületek feltehetően 4 cölöpös házak lehettek.

12 BELÉNYESY-MERSDORF 2004, 44.

10 Late Migration Period settlement fragments were uncovered in the region at Tiszavasvári (Királytelki Road/Rókalyuk, Wienerberger) (NAGY 2007, 303)

11 According to the distribution of the postholes, the disturbed houses probably had 4 posts.

12 BELÉNYESY-MERSDORF 2004, 44

a kemencék kőanyaga említhető. A leletanyag többségét a kerámia alkotja, melyek szinte kizárólag korong nélkül készített, vagy kézi korongolt, apró kavicsal, samottal soványított, vállukban öblösödő fazekak. Felületük viszonylag durva, ritkán bekarcolt egyenes-, vagy hullámvonalköteggel, olykor bepecsételt mintával díszített (9. kép 1., 3–4.). Datáló értékkel a 184. sz. objektumban talált csonkakúp alakú orsógomb rendelkezik, melynek segítségével a települést a Kr. u. 8. századra keltezzük (9. kép 2.).¹³ A leletek jelenlegi feldolgozottsági szintjén nehézségekbe ütközik a telep korának ennél pontosabb meghatározása.

A tiszadobi késő népvándorlás kori települést – a balatonöszödi telephez hasonlóan – tanyaszerű elemekből, házkörzetekből, „telkekből” álló rendszerként” (Belényesy–Mersdorf 2004, 46.) határozzuk meg. A lakóházak elhelyezkedéséből és a szuperpozíciók hiányából ítélve az épületek egy időben, egymás mellett léteztek. Feltételezésem szerint felhagyásuk is egyszerre, vagy közel egy időben következhetett be. Erre a már említett szuperpozíciók, valamint a természeti katasztrófára vagy ellenséges támadásra utaló égési-, pusztulási réteg/ek hiánya utalhat. Úgy tűnik, hogy a lakosság „rendezetten” hagyta el lakhelyét. Házaikat „kiseperték”, a kemencéket néhány esetben szétrombolták és csak egy-két, törött edényt hagytak hátra.

A régészeti jelenségek mellett egy 18–19. századra keltezhető ház (175. obj.), 3 árok és 14 gödör került még napvilágra. Hetvenegy gödör és 4 árok nem tartalmazott, vagy nem keltezhető leletanyagot – állatcsont, kő – szolgáltatott.

A lelőhelyet – a 2002-es ásatásnak köszönhetően – nyugatról és délről lehatároltnak véljük. A szelvényüinktől északi és keleti irányban a terepalakulat és a felszíni leletek alapján további 100–100 méteren folytatódhat. A leletek a nyíregyházi Jósa András Múzeumba kerültek. Restaurálásuk, feldolgozásuk folyamatban van.

Late Migration Period find material

The Tiszadob settlement fragment yielded a relatively poor find material. An iron knife, ceramics, a few animal bones and the stone material of the ovens can be mentioned. The majority of the find material is composed of ceramics. Nearly all of them were hand-moulded or thrown on a slow-wheel. They were pots bulging at the shoulder, prepared from clay tempered with small pebbles and chamot. The surfaces are relatively coarse and they are sometimes decorated with bunches of incised straight or wavy lines, rarely with stamped patterns. (Fig. 9,1; 3–4) The only datable item is a truncated-cone-shaped spindle whorl from feature no. 184, which dates the settlement from the 8th century AD. (Fig. 9,2)¹³ No more exact dating can be given at the present stage of the analysis of the finds.

The late migration period settlement of Tiszadob can be determined as a system of farmstead-like units, household districts, “lots” (Belényesy–Mersdorf 2004, 46) similarly to the Balatonöszöd settlement. The distribution of the houses and the lack of superposition imply that the four types simultaneously existed. I suppose that they were also abandoned at the same time. This can be deduced from the lack of the above-mentioned superposition and a burning or devastation layer caused by a natural disaster or a hostile attack. The population seems to have left the habitation area in an organised way. The houses were emptied, a few ovens were demolished, and only one or two broken vessels were left.

Beside the archaeological features, we also found a house (feature no. 175), 3 trenches and 14 pits from the 18th–19th centuries. Seventy-one pits and 4 trenches did not contain finds or the finds could not be dated (stones and animal bones).

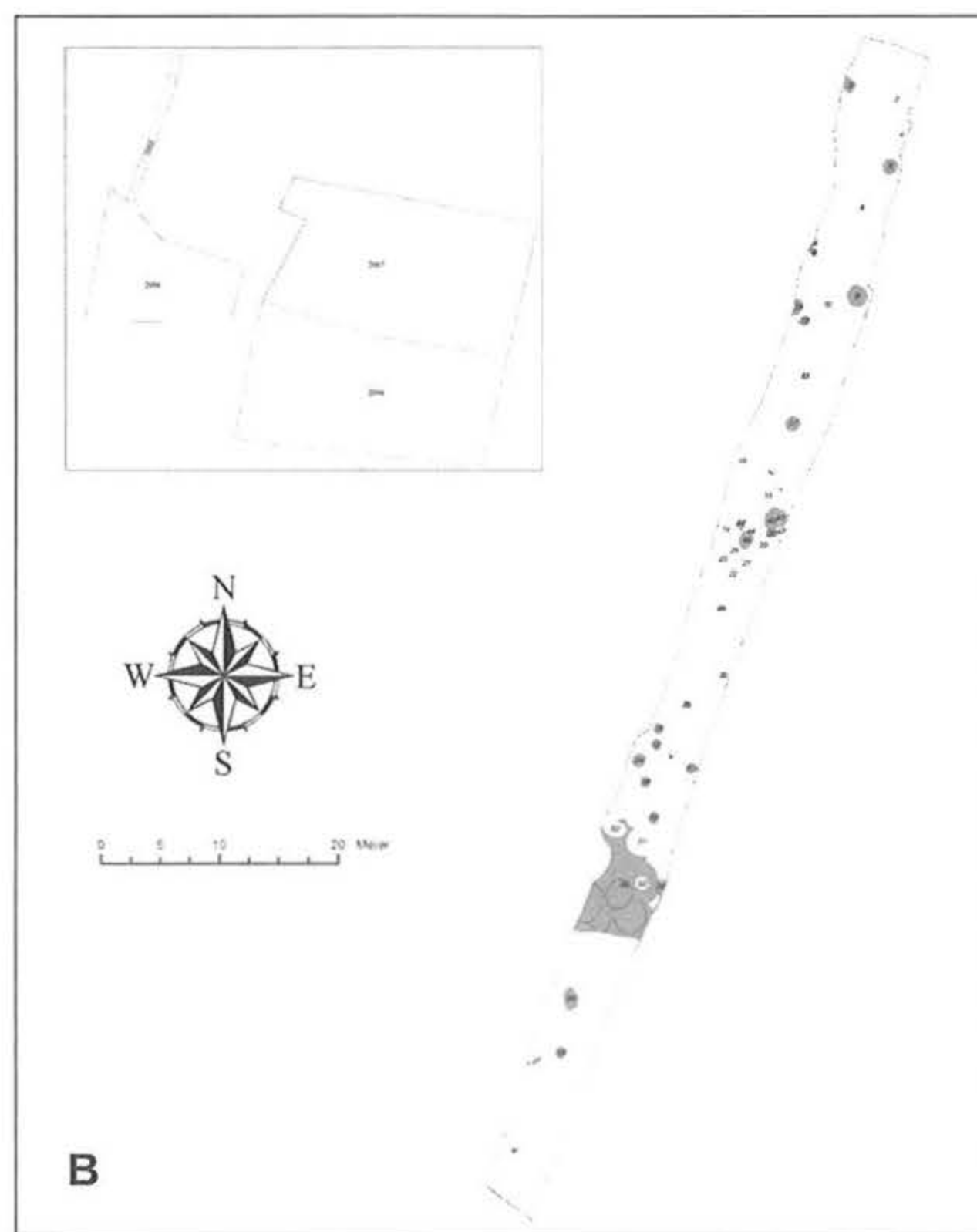
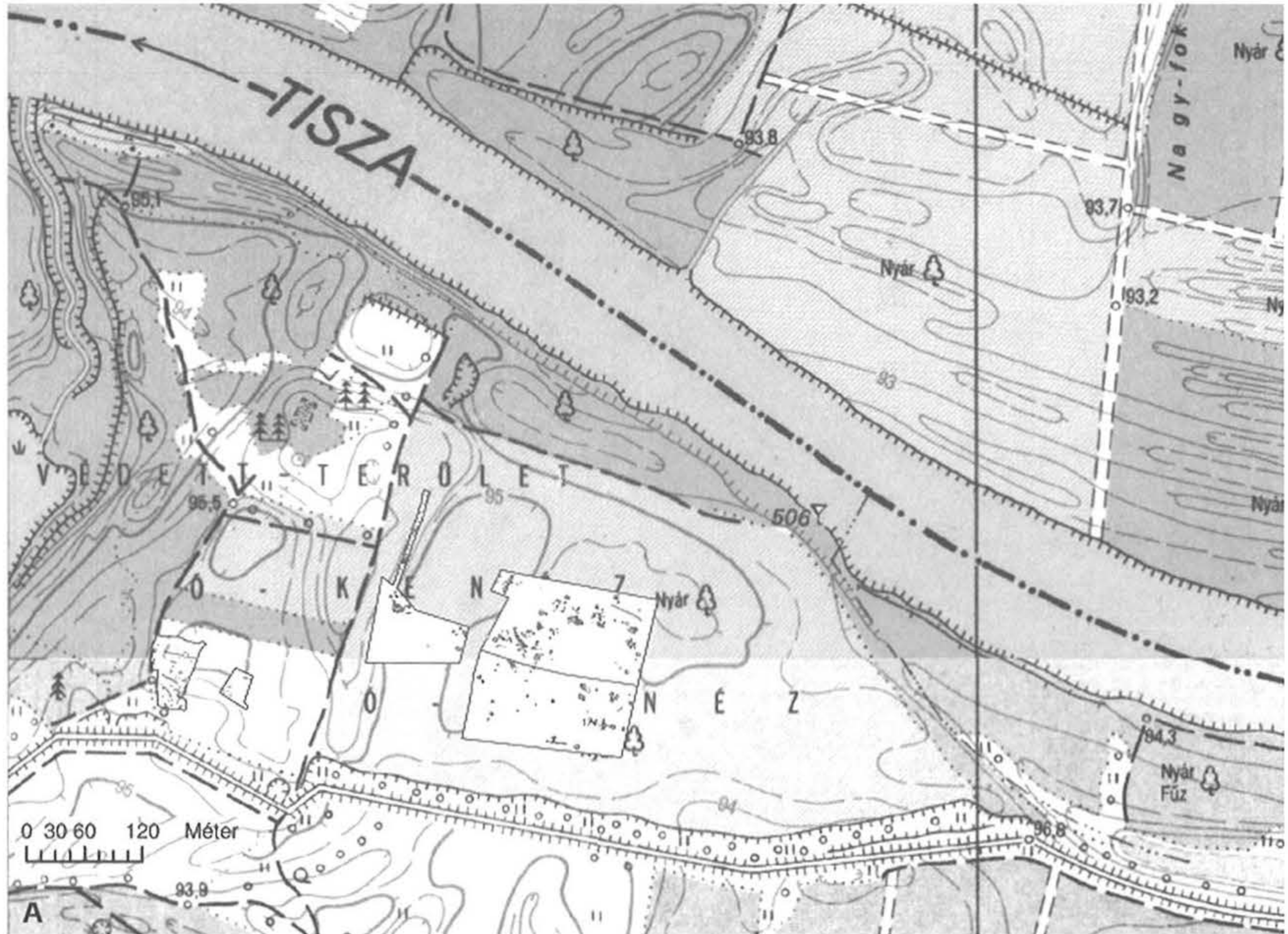
In result of the 2002 excavations, the borders of the site can be determined in the west and the south. According to the surface formations and finds, it can further extend to 100 m in the north and the east. The finds were transported to the Jósa András Museum, where they are being conserved and analysed.

13 A késő népvándorlás kori leletanyag keltezését Lukács József végezte el, segítségét köszönöm. A tiszadobi települést a „Sötét idők lakói” című régészeti konferencián megtartott „Újabb adatok a Nyíri Mezőség késő népvándorlás kori településtörténetéhez” című előadásunkon mutattuk be.

13 József Lukács dated the Late Migration Period find material, for which I am grateful. The Tiszadob settlement was described in an oral communication titled „Recent data on the Late Migration Period settlement history of the Nyír Mezőség” at the archaeological conference „Dark Ages Occupants”.

Irodalom • *References*

- ALMÁSSY-ISTVÁNOVITS 2004 ALMÁSSY K. – ISTVÁNOVITS E.: Tiszadob, Ó-Kenéz. In: Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2002. Budapest 2004, 284.
- BELÉNYESY-MERSDORF 2004 BELÉNYESY K. – MERSDORF Zs.: Balatonőszöd, Temető-dűlő (M7/S10). In: Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2002. Budapest 2004, 43–64.
- NAGY 2007 NAGY M.: Tiszavasvári, Királytelki út (Rókaluk). In: Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2006. Budapest 2007, 303.
- ORAVECZ 2001 ORAVECZ H.: A Tiszalúc-sarkadi újkőkori falu feltárásának eddigi eredményei. In: Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 1998. Budapest 2001, 7–24.
- SCHOLTZ 2007 SCHOLTZ R.: Fejezetek Szorgalmatos államalapítás előtti történetéből. In: Szántó L. Szorgalmas Szorgalmatos. Szorgalmatos, 2007. 15–26.
- VIRAG-ASTALOŞ 2006 VIRAG, C. – ASTALOŞ, C.: Tiszadob, Reje. In: Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2005. Budapest 2006, 327–328.

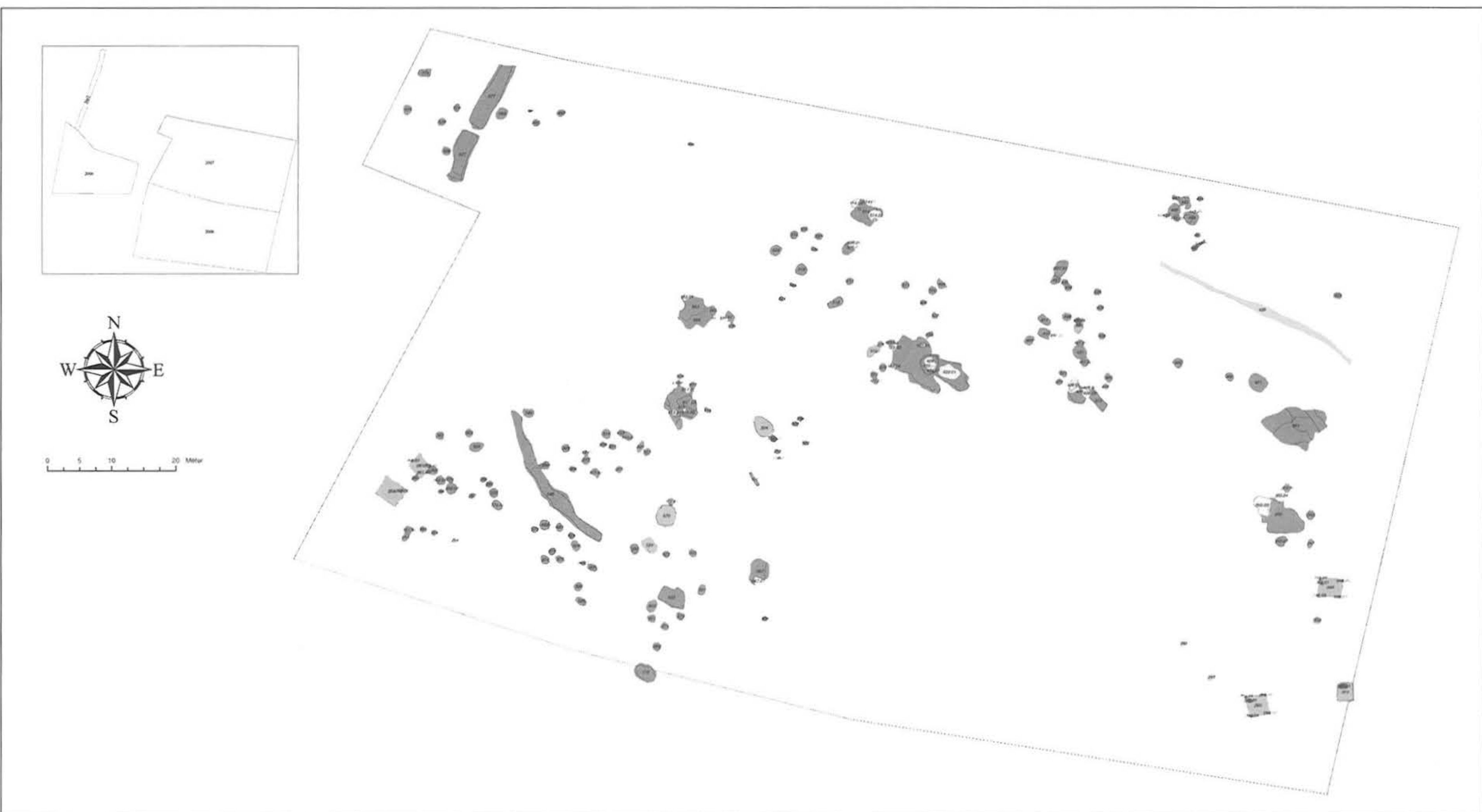
1. kép: Tiszadob, Ó-Kenéz. A: A lelőhely áttekintő térképe; B: Kutatási terület 2002

Fig 1: Tiszadob, Ó-Kenéz. A: Complex map of the site; B: Excavations 2002

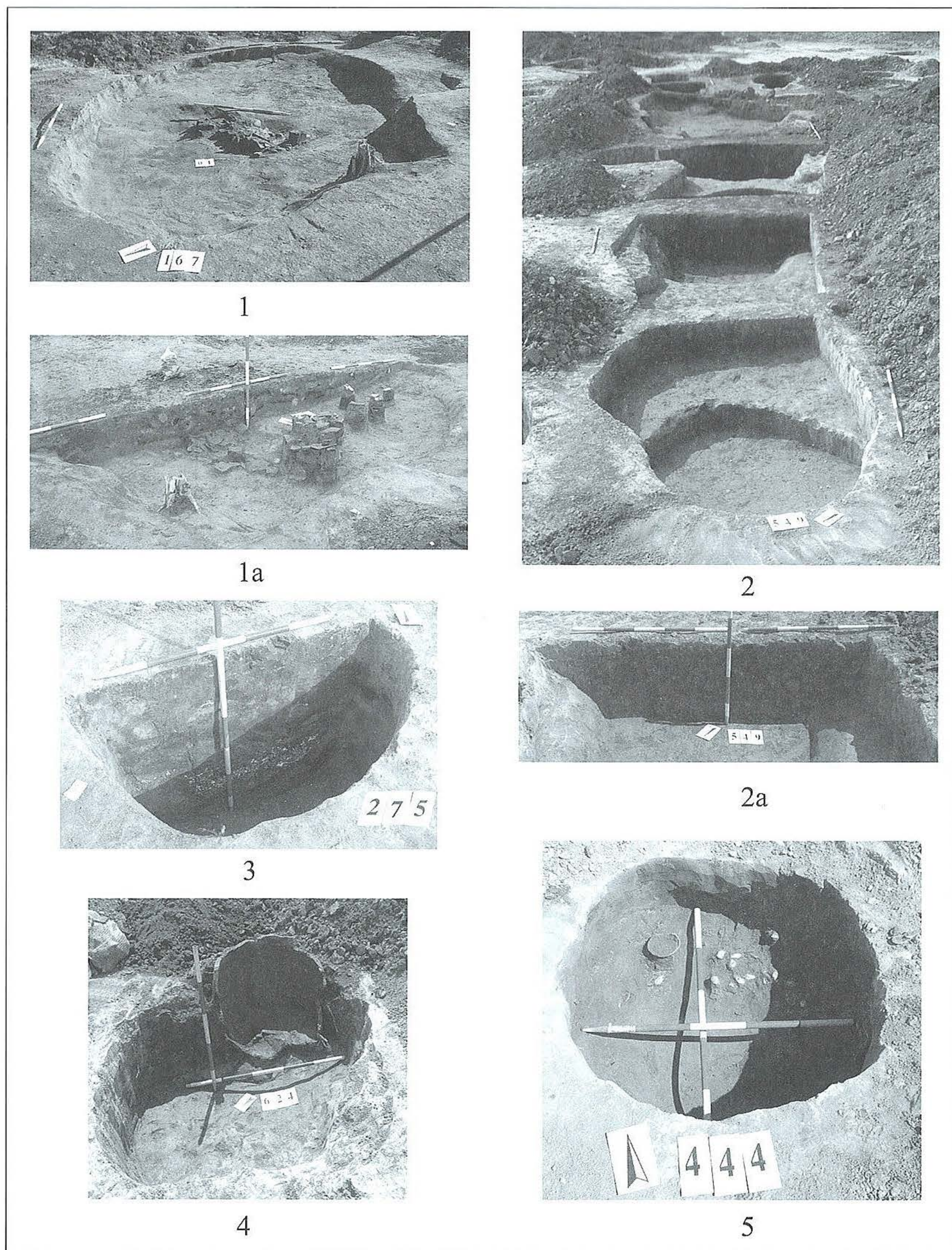
2. kép: Tiszadob, Ó-Kenéz. Kutatási területek 2006

Fig. 2: Tiszadob, Ó-Kenéz. Excavations 2006

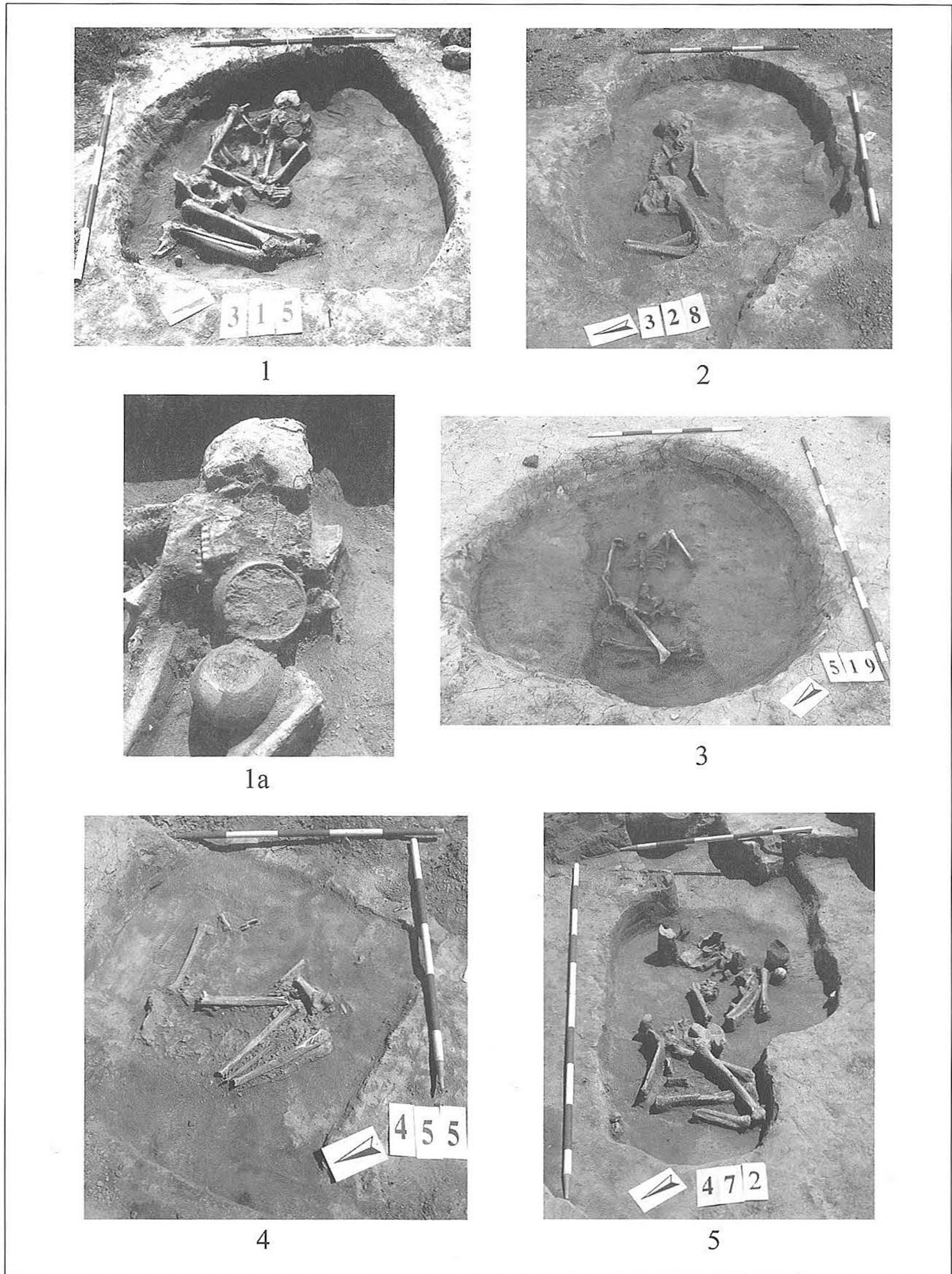
2. kép: Tiszadob, Ó-Kenéz. Kutatási terület 2007

Fig. 2: Tiszadob, Ó-Kenéz. Excavation 2007

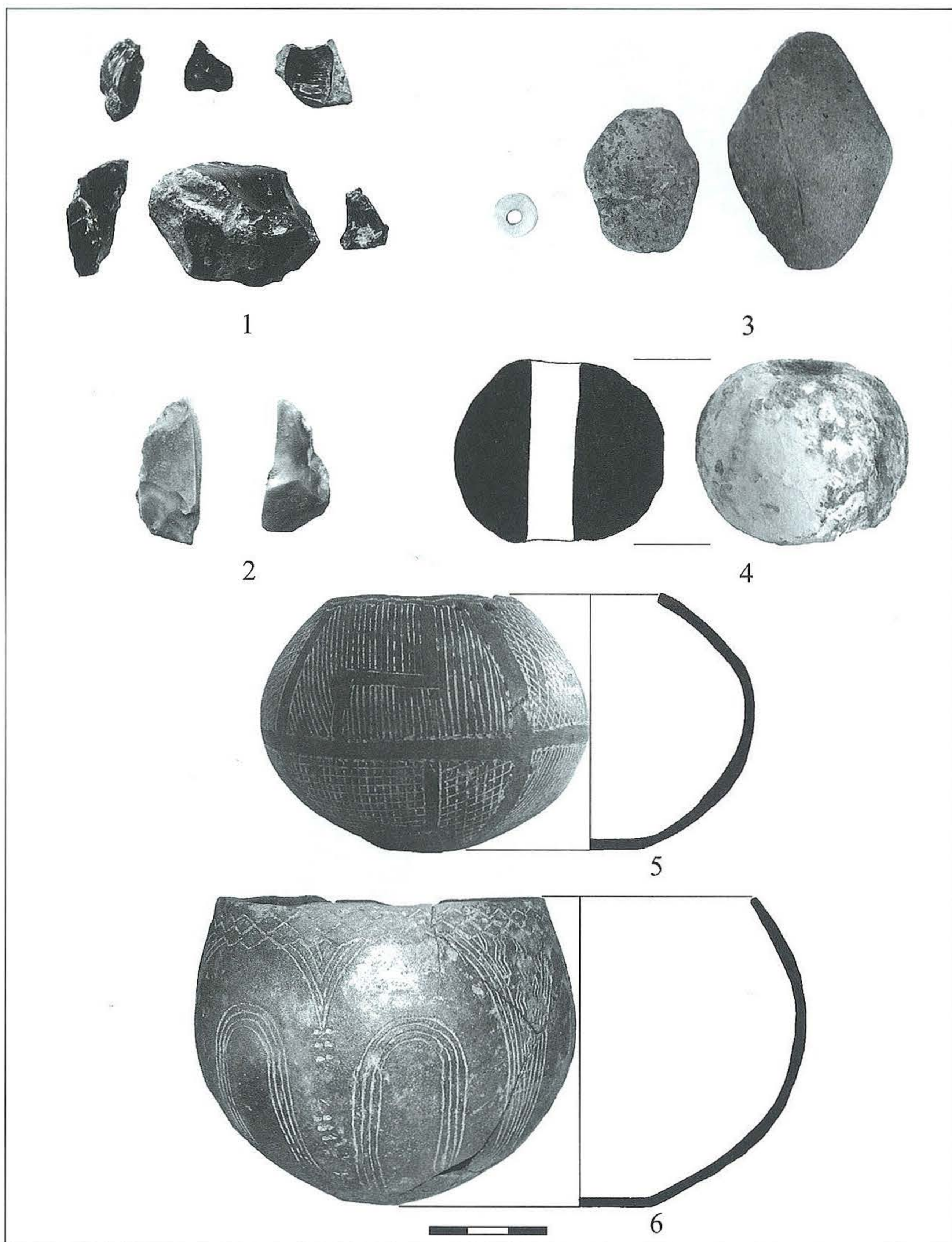

4. kép: Tiszadob, Ó-Kenéz. Újkőkori településjelenségek

Fig. 4: Tiszadob, Ó-Kenéz. Neolithic settlement features

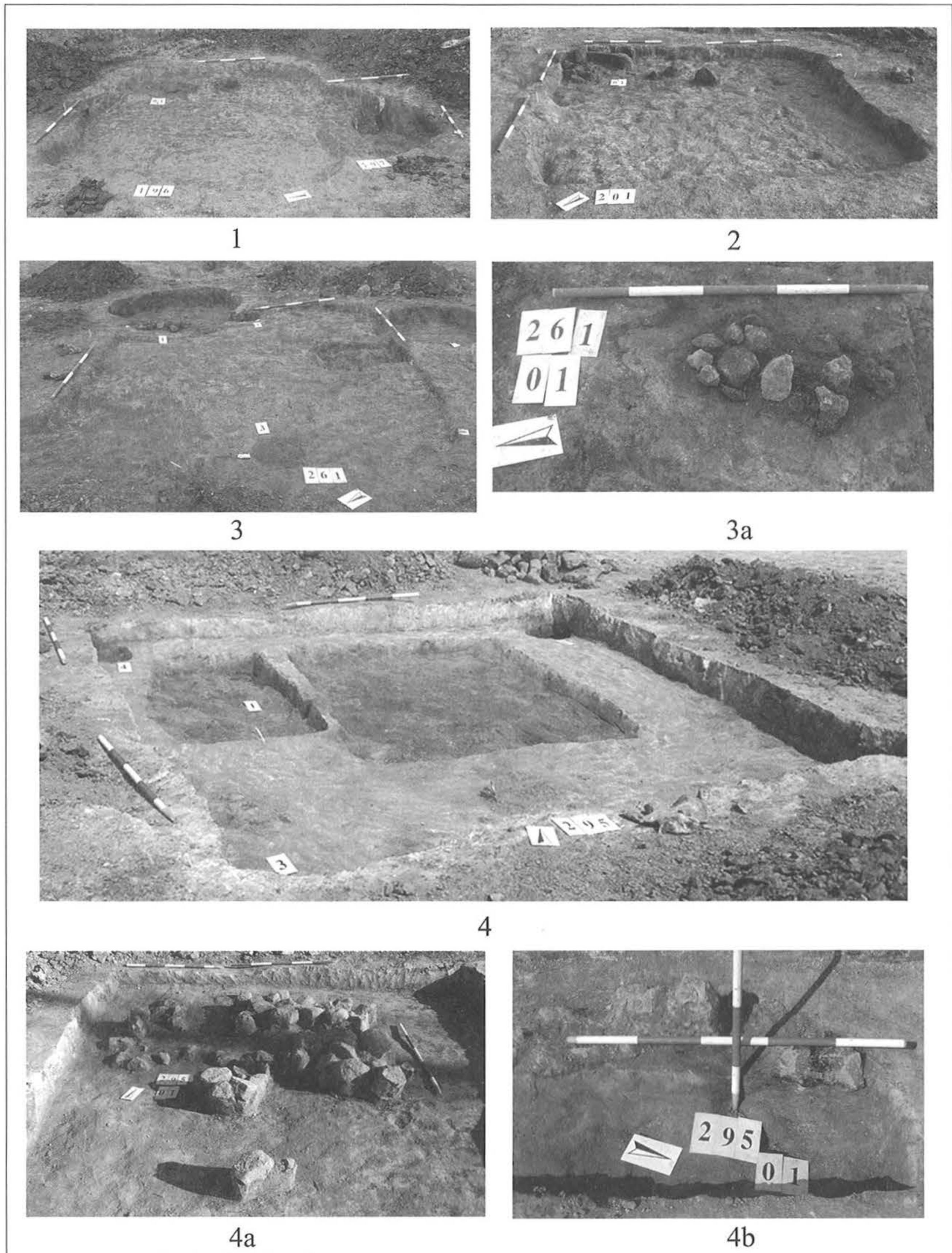

5. kép: Tiszadob, Ó-Kenéz. Újkőkori temetkezések
Fig. 5: Tiszadob, Ó-Kenéz. Neolithic sepulchrs/graves

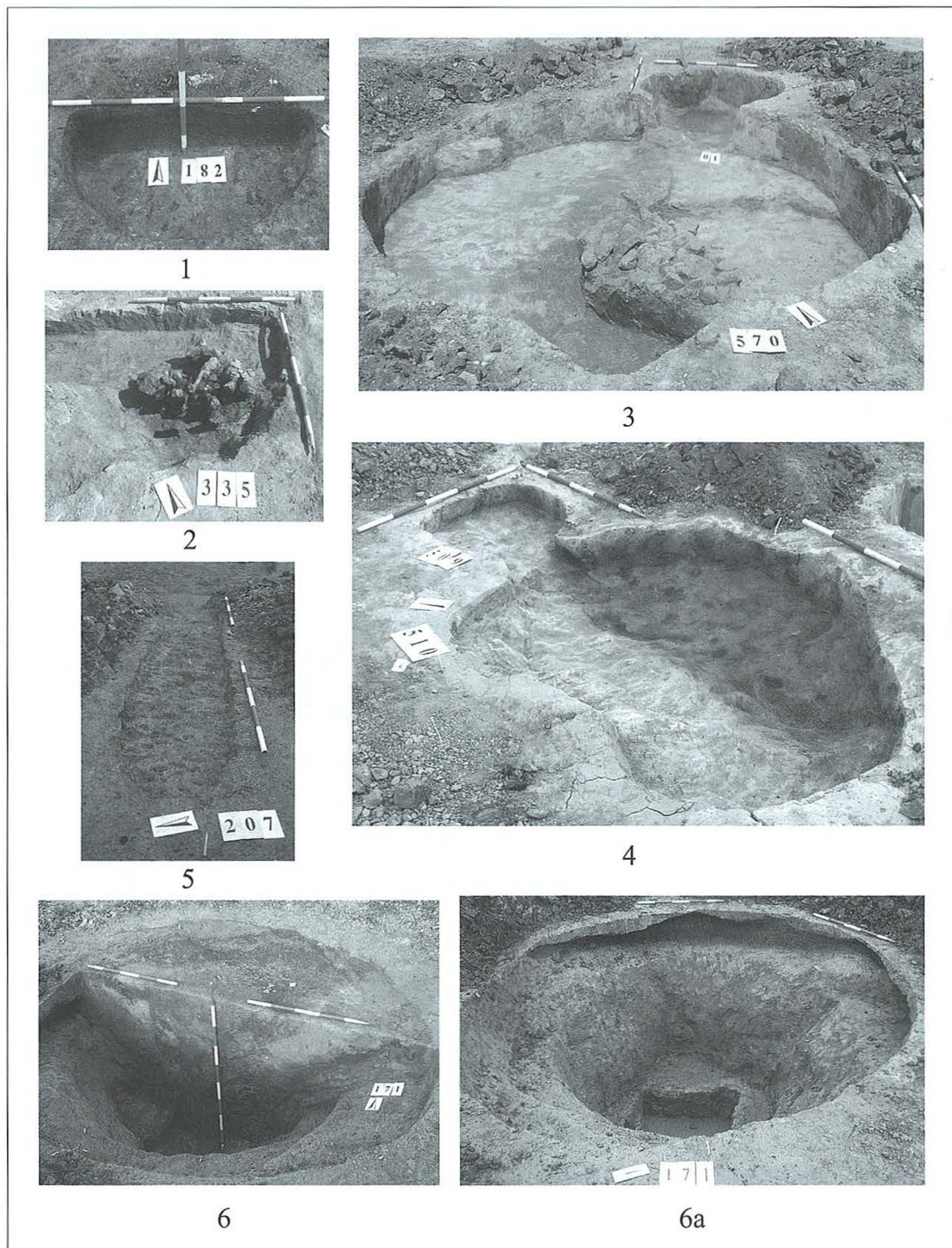
6. kép: Tiszadob, Ó-Kenéz. Újkőkori leletek

Fig. 6: Tiszadob, Ó-Kenéz. Neolithic finds

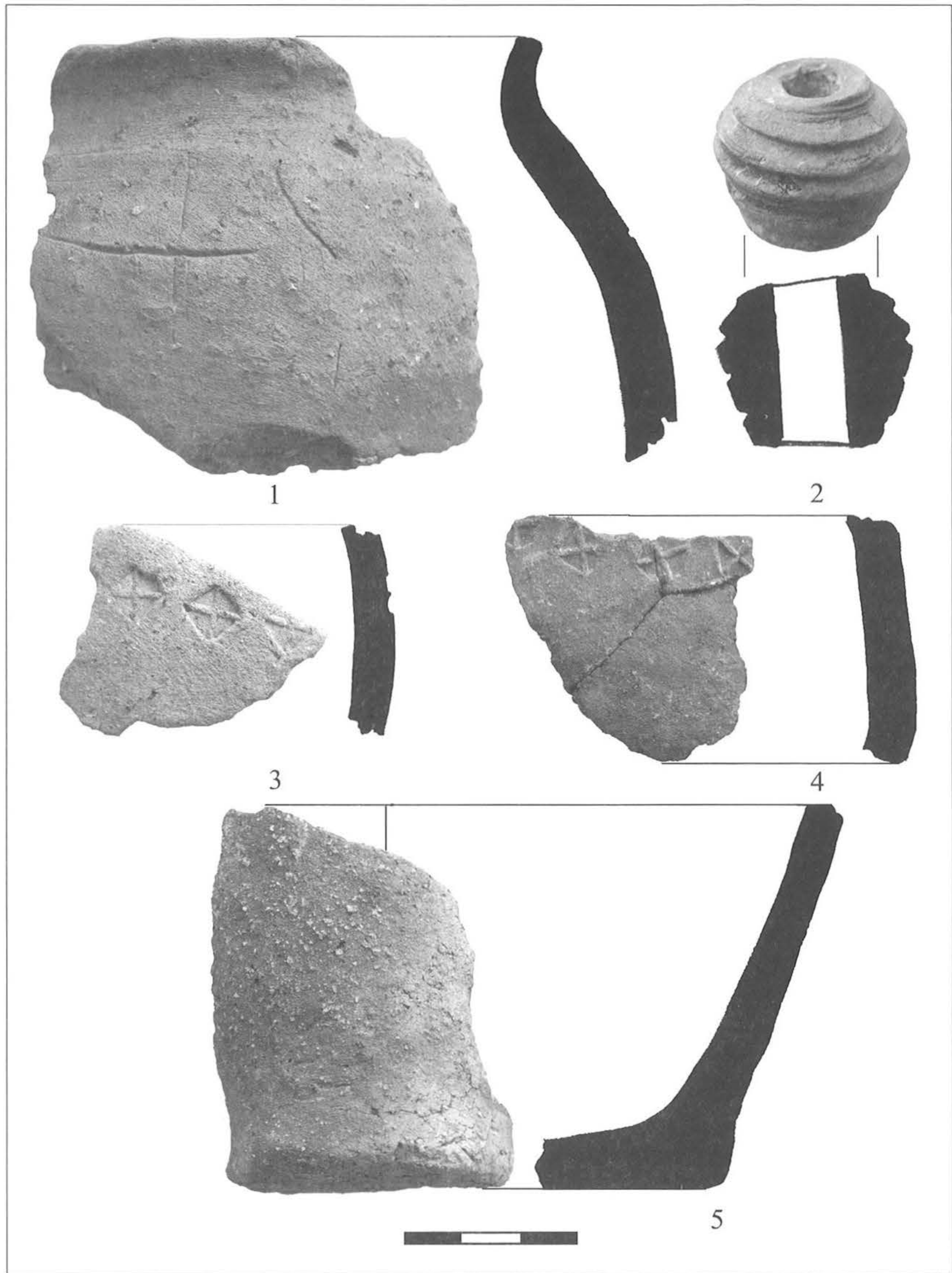
7. kép: Tiszadob, Ó-Kenéz. Késő népvándorlás kori településjelenségek

Fig. 7: Tiszadob, Ó-Kenéz. Late Migration Period settlement features

8. kép: Tiszadob, Ó-Kenéz. Késő népvándorlás kori településjelenségek

Fig. 8: Tiszadob, Ó-Kenéz. Late Migration Period settlement features

9. kép: Tiszadob, Ó-Kenéz. Késő népvándorlás kori leletek

Fig.: 9: Tiszadob, Ó-Kenéz. Late Migration Period finds

